

Jizerky se staly chráněnou oblastí tmavé oblohy

06. 11. 2009 16:34

Jizerské hory byly 4. listopadu slavnostně vyhlášeny česko-polskou Jizerskou oblastí tmavé oblohy. Na tiskové konferenci, která se konala pod záštitou radního pro životní prostředí Libereckého kraje pana Jaroslava Podzimka v osadě Jizerka, to oznámil Pavel Suchan z Astronomického ústavu AV ČR. Česko-polskou Jizerskou oblast tmavé oblohy poté slavnostním podpisem memoranda vyhlásil Jaroslav Podzimek se zástupci tří polských a tří českých institucí: Astronomický ústav Wroclawské univerzity, Astronomický ústav AV ČR, v.v.i.". Správa CHKO Jizerské hory, Lesy ČR, Krajské ředitelství Liberec, Nadleśnictwo Świeradów a Nadleśnictwo Sklarska Poręba.

„Tma začíná být ohroženým druhem. V některých místech naší Země se noc vytrácí velmi nápadně, někde velmi nenápadně, zato vytrvale a někde stále ještě najdeme místa s přirozenou tmou neovlivněnou umělým osvětlováním lidí. Míst, kde ale dnes už není možné pozorovat noční oblohu v její plné kráse, rapidně přibývá. Může za to světelné znečištění. Chceme ztratit krásu vesmíru, která je součástí lidské civilizace od jejího počátku?, ptal se na tiskovce Pavel Suchan. **Česko polská Jizerská oblast tmavé oblohy vzniká v rámci Mezinárodního roku astronomie 2009** jako první mezinárodní oblast tohoto druhu na světě. Iniciativa přišla v roce 2008 z Polska. Jizerská oblast tmavé oblohy poskytne kromě ochrany nočního životního prostředí také informačně turistický program a počítá s pravidelnými veřejnými akcemi pod tmavou oblohou. Upozornit na to, že tma začíná být ohroženým druhem a že pro ochranu našeho přirozeného nočního prostředí musíme něco udělat, to jsou první úkoly vyhlášené oblasti. Jizerská oblast tmavé oblohy je první oblastí tohoto druhu na území ČR. Z formálního hlediska se jedná o první mezinárodní oblast tohoto druhu na světě. Ve světě již existují oblasti dokonce s přísnějším režimem, než jaký bude mít Jizerská oblast tmavé oblohy, avšak v tomto případě se jedná o první případ přeshraniční oblasti zasahující na území dvou států. Jizerská oblast tmavé oblohy je tak prvním mezinárodním projektem (v tomto případě česko-polským) na ochranu nočního životního prostředí na světě. **Tma**

Jizerských hor není absolutní (tu už v Evropě ani nenajdeme), ale je stále lepší než na většině území ČR. Velikost plánované oblasti je necelých 75 km², nadmořská výška je nad 800 m.n.m. Z této oblasti je stále dobře vidět Mléčná dráha a počet hvězd viditelných očima je zde kolem 1 000 (ve městech 200, ve velkoměstech 20). V oblasti žije malá populace a je zde málo instalovaného umělého osvětlení (na české straně pouze obec Jizerka, na polské straně osada Orle a Chatka Górzystow). Hřebeny hor znemožňují přímou viditelnost světla z okolních měst a obcí. Je zde zachovalá příroda a vyhlášená Chráněná krajinná oblast, do které je možné noční životní prostředí snadno začlenit. Je to také velmi přitažlivá oblast pro turisty, kteří se tak mohou dozvědět o dalším aspektu ochrany přírody a krajinného rázu. Vyhlášení probíhá v rámci Mezinárodního roku astronomie 2009, který má zachování temné oblohy nad námi i pro budoucí generace jako jedno z hlavních témat. Oblast podpořili všichni starostové dotčených obcí. Poprvé zde na problematice světelného znečištění spolupracují různé subjekty, od astronomů přes ochranáře přírody až po lesní správce. **Hranice Jizerské oblasti tmavé oblohy** Oblast se rozkládá podél horního toku řeky Jizery na území dvou států. Na české straně sahá od Martinského údolí, Václavíkovy Studánky přes osadu Jizerka po horu Smrk, v Polsku pokračuje po Vysokém Jizerském hřebenu, obepíná Velkou Jizerskou louku a osadu Orle. Hranice byly zvoleny tak, aby vedly většinou po hřebenech. Hraniční cedule budou na české straně umístěny:

Václavíkova Studánka, příjezdová silnice

Martinské údolí, železniční most

Smědava, Promenádní cesta

Vlašský hřeben, Jezdecká cesta

Smrk, rozhledna

Ve světě

V současnosti existuje na světě přes deset chráněných oblastí a rezervací tmavé oblohy, většina v Kanadě a USA. Zřízení takových oblastí plánují také na Novém Zélandě a v Maďarsku (první chráněná oblast v Evropě). Již samotná existence takovýchto chráněných území svědčí o tom, že se k ohroženým částem životního prostředí připojila tma. Velmi důležitá část životního prostředí, ale pro veřejnost zatím ne tak samozřejmá. Ochrana tmy se pomalu zařazuje do existujících chráněných oblastí, například národních parků. Máme-li na paměti, že tma je také přírodní bohatství, tak se takové jednání zdá být nejen logické, ale přímo nezbytné. Takováto chráněná území plní obdobně jako „klasické“ přírodní rezervace nejen ekologické funkce, ale

také vzdělávací tým, že nám pomáhají si uvědomit, jak vážným problémem světelné znečištění je.

Co se plánuje u sousedů Slovensko Po vzoru Jizerské oblasti tmavé oblohy uvažují na Slovensku o vyhlášení podobné oblasti na slovensko ukrajinských hranicích v Národním parku Poloniny. **Maďarsko** V maďarské chráněné krajinné oblasti Zselic se připravuje chráněná oblast tmavé oblohy. **Světelné znečištění** Světelné znečištění jako důsledek ne hospodárného nakládání se světlem ruší přirozenou noční tmu a biorytmy všech živých organismů (včetně člověka), které tmu potřebují k efektivnímu spánku a životu. Osvětluje oblohu na desítky kilometrů daleko a je tudíž svízelným problémem i pro všechny, kteří žijí v širokém okolí zdroje.

Dopady světelného znečištění

- ekonomie – nesprávné a neefektivní používání umělého světla způsobuje měřitelné ztráty související s plýtváním vyrobené elektrické energie
- bezpečnost – špatně navržené pouliční osvětlení a osvětlení okolních staveb může účastníky silničního provozu nebezpečně oslňovat
- astronomie – světelné znečištění uměle zjasňuje noční oblohu a ztěžuje, někdy přímo znemožňuje astronomům pozorování nebe
- kultura a estetika – uměle osvětlené nebe ochuzuje krajinu o významnou složku tmavé

hvězdné oblohy, která odedávna inspirovala a utvářela člověka

- zdraví – přemíra umělého světla v noci může vést u člověka k řadě vážných potíží a nemocí
- životní prostředí – nedostatek tmy v noci narušuje přirozené střídání světla a tmy, což má nepříznivý vliv na floru i faunu

Dobré příklady i v České republice

Ekologické, k občanům ohleduplné a přitom plně funkční (dokonce lépe funkční) veřejné osvětlení zavádí už několik let v Pardubicích. Osvětlení svých náměstí, která minimalizují světelné znečištění, instalovali např. v Jihlavě, Plzni, Ostravě a Znojmě. Největší tenisový areál v Praze Hostivaři instaloval plně cloněná svítidla ze tří důvodů: chtěli technicky nejlepší osvětlení sportoviště, aby sportovec dobře viděl, nechtěli svítit

lidem do oken okolních domů a nechtěli svítit do rybníka v sousedství. Ekonomická návratnost takového ohleduplného řešení výhodného pro všechny je 6 let. **Výstava na Akademii věd Proč už nemůžeme vidět hvězdy jako naši předkové?** Právě v těchto dnech se v rámci Týdne vědy a techniky koná v budově Akademie věd ČR, Národní třída 3, Praha 1 výstava na téma světelného znečištění. 11 posterů seznamuje s tímto civilizačním problémem a jak ho lze řešit. Doplněno o interaktivní model města s různými druhy venkovního osvětlení. Otevřeno do pátku 6. listopadu 2009. Zdarma. **Soutěž**

Svíťme si na cestu...ne na hvězdy (<http://www.astro.zcu.cz/cs/clanky/svetlo/>)

Západočeská pobočka České astronomické společnosti ve spolupráci s dalšími astronomickými subjekty vyhlásila v Mezinárodním roce astronomie 2009 fotografickou soutěž se zaměřením na problematiku světelného znečištění. Cílem soutěže je osvěta v problematice světelného znečištění a propagace správného osvětlení, zdravého životního stylu a ochrany životního prostředí. Soutěžit je možné ve čtyřech kategoriích: Jak rozhodně nesvítit, Správné světlo, Variace na téma světlo a tma a Reklama na tmu. Poslední kategorie je určena těm, kteří jsou schopni vytvořit prezentaci k tomuto tématu. Uzávěrka je 30. listopadu 2009. Tato soutěž probíhá souběžně také ve Slovenské republice.

Deklarace práv UNESCO pro budoucí generace (1994)

„Budoucí generace mají právo na nezničenou a neznečištěnou Zemi, včetně práva na čistou oblohu“.

Rezoluce Mezinárodní astronomické unie (2009) Mezinárodní astronomická unie na svém 27. valném shromáždění v Rio De Janeiro přijala Rezoluci B5 na ochranu noční oblohy a právo na pohled na hvězdné nebe vyzývající světovou veřejnost k činům omezujícím rostoucí světelné znečištění na planetě.

Zákon v ČR

Světelné znečištění a rušivé světlo obecně je v právním systému České republiky definováno v zákoně O ochraně ovzduší (86/2002):

V ustanovení §2 odst. 1 r): Pro účely tohoto zákona v oblasti ochrany ovzduší se rozumí světelným znečištěním viditelné záření umělých zdrojů světla, které může obtěžovat osoby nebo zvířata, způsobovat jim zdravotní újmu nebo narušovat některé činnosti a vychází z umístění těchto zdrojů ve vnějším ovzduší nebo ze zdrojů světla, jejichž záření je do vnějšího ovzduší účelově směřováno. V ustanovení § 50 odst. 3 písm. c:

Obec může obecně závaznou vyhláškou v oblasti opatření proti světelnému znečištění

regulovat promítání světelných reklam a efektů na oblohu.

Výrazně účinnější zákony regulující světelné znečištění platí ve Slovinsku, v italském regionu Lombardie a v americkém státě Connecticut.

A trochu poezie na závěr

Včera jsem si vyšel ven s jednou hezkou slečnou, napadlo mě ukázat jí hvězdy s dráhou mléčnou. Myslel jsem si – zafrajeřím, znalostmi ji oslním, bude slečna jenom zírat, kolik toho frajer vím. Bylo jasno, tak jsem ji vzal po setmění do parku, teď přišla má velká chvíle – ukážu jí Polárku! Bloudím zrakem po obloze, v duchu rychle vzpomínám, Polárka je v Malém voze, tak kdepak ten vozík mám? Kroutím krkem do všech stran a i ve tmě blednu, nikde totiž nevidím hvězdu ani jednu. Jak idiot připadám si, slečně cosi blekotám, jen se na mě usměje, za chvíli jsem v parku sám. Tak jsem ještě chvíli žehral na pouliční osvětlení, teď už dobře chápu, co je to světelné znečištění...(Markéta Polášková)

Více informací

Jizerská oblast tmavé oblohy – www.izera-darksky.eu

Astroturistika v Jizerských horách – www.astro.uni.wroc.pl/projekty_izerskie

Česká astronomická společnost – <http://www.astro.cz/znecisteni/>

Instantní astronomické noviny – <http://svetlo.ian.cz/>

Astronomický ústav AV ČR – <http://www.asu.cas.cz/svetelne-znecisteni>

Mapování světelného znečištění občany po celém světě (NASA)

<http://www.globe.gov/GaN>

Mezinárodní společnost pro temnou oblohu (International Dark-Sky Association)

www.darksky.org